

Gör rent hus med nycentralismen

| av Per Ericson

Det är hög tid att göra rent hus med den historiska och ständigt ökande centralismen i Sverige. Debatten bör handla om makten över vardagen i stället för om vi skall införa någon form av presidentmakt.

NÅGON BORDE SKRIVA en spekulativ roman om ett alternativt Sverige där Gustav Vasa var mindre framgångsrik i kampen mot Nils Dacke. Dacken var inte ute efter att styra riket. Han hade nog nöjt sig med lokalt självbestämmande i hemtrakterna.

Romanförfattaren skulle extrapolera sig fram från ett fredsfördrag mellan Nils Dacke och Gustav Vasa till ett tjugohundratal där Storsmåland fortfarande är självständigt, öppet mot omvärlden, lågbeskattat och katolskt. Hur skulle det se ut? Och hur skulle det påverka Sverige?

Frågan är intressant, men i verkligheten var det naturligtvis de tyska knektarna och den svenska centralmakten som vann. Och på den vägen är det. Göran Perssons mensjevikregering förvaltar i dag Vasaarvet med stolthet och betydande skicklighet. Centralstaten är starkare än någonsin. Och stölden av kyrksilver framstår som rena snatteriet jämfört med den systematiska exploatering av den producerande klassen som socialdemokratin har ägnat sig åt i modern tid.

Nycentralismen firar ständiga triumfer. Av den

kommunala självstyrelsen återstår bara en solblekt pappfigur som får ett erkännande i lagböckerna och högtidstalen, men som inte syns till i just några andra sammanhang.

MAKTEN CENTRALISERAS

Makten centraliseras. Individen är kommunens skatteobjekt. Kommunen är riksdagens dräng. Riksdagen är regeringens transportkompani. Och statsråden är statsministerns sällskapsdamer. Landets opinionsbildare konstaterar med en uppgiven suck att det kanske är dags att kalla rikets ledare för president. Mycket annat tycks inte finnas att säga.

Skolorna blir hela tiden dyrare utan att för den sakens skull bli bättre. Sjukvården har efterträtt det gamla taximonopolet när det gäller att skicka ut budskapet ”var god

dröj". Det politiska ansvaret ligger utan minsta tvivel främst på socialdemokratin och dess rödgröna liggunderlag. Vad gör medborgarna? Revolution? Nä. De röstar fram samma gamla trötta gäng en gång till. Vi har det tydliga ganska bra som vi har det.

När det gäller växtkraft spelar Sverige i samma liga som Gobiöknen. Torkan är påtaglig. Bara de allra hårdigaste plantorna förmår spira i detta ogästvänliga klimat. Åtta av tio svenskar anser att skatterna på företagande bidrar till ökat utlandsägande eller flytt av huvudkontor.

FÖRÄNDRINGAR EFTERFRÅGAS INTE

Sju av tio är övertygade om att höga skatter på företagande leder till färre nystartade företag. Ändå röstar vi på de partier som vårdar ökenklimatet. Direktörerna själva fikar med ministrarna och gläder sig åt alla smulor från maktens bord.

Det är just nu lite svårt att se vad som skulle kunna bädda för en radikal förändring. Förändringar tycks nämligen inte vara efterfrågade.

När jag gjorde lumpen och vi hade vinterutbildning var det ett moment som handlade om att se upp för likgiltigheten. Man skulle hålla ett vakande öga på kamraterna och spana efter tecken på apati. En håglös uppsyn kunde nämligen tyda på nedkylning eller allmän orkeslöshet. Sådant är farliga saker ute i naturen, när pulverchoklad med varmvatten är den mest spännande förfriskning som står till buds.

Den som såg misstänkt apatisk ut skulle man ruska om. Vad man förväntades göra efter det kommer jag inte riktigt ihåg. Möjligen handlade det om att värma förfrusna tår i varandras varma armhålor eller något liknande militäriskt.

Jag önskar att jag hade varit mer uppmärksam när jag bar kronans kläder. Om man blir väckt mitt i natten och avtvingad en kort redogörelse för läget i landet finns det nämligen ett ord som helt säkert skulle leta sig fram genom sömnens dimmor. Likgiltighet.

"Man vet", som det heter, "vad man har, men inte vad man får."

Fel. Det finns inget som är så dåligt att det inte kan bli sämre. Att ställa diagnos på tillståndet i riket är inte

särskilt svårt. Frågan, i Lenins beryktat otåliga anda, måste nu vara:

Vad sjutton ska vi ta oss till?

Men innan frågan kan ställas måste den där leninska otåligheten infinna sig. Vi har inte ens kommit dit än. Oppositionen har svårt att koppla greppet på mensjevnikerna. Bara i ett fåtal frågor har det varit möjligt att bryta igenom likgiltighetsvallen. Protesterna mot den groteska och uppenbart orättfärdiga fastighetsskatten har varit ett av de få orosmolnen på Perssons himmel. Det är undantaget som bekräftar regeln.

Möjligen finns det en murbräcka som ligger outnyttjad. Jag tror nämligen att frågan om lag och ordning

skulle kunna kopplas ihop med en del andra viktiga frågeställningar i tiden och bli till något riktigt spännande, vilket skulle kunna ge oppositionen en sportslig chans att lansera en dagordning som har goda förutsättningar att vinna gehör i valmanskåren.

Svensken vill ha lag och ordning.

Mer än vad som bjuds i dag. Vi vet att även sossar i grova drag ställer upp på högerens agenda och problemformuleringar när det handlar om tjuvar och poliser. Ändå har inte ens moderaterna, som tydligast förknippas med hårdare batonger, lyckats utnyttja de revolutionära förutsättningar som borde finnas. Jag tror att det skulle gå att formulera en ordningsvision med bättre förutsättningar att bryta liknöjdheten. Ordningsfrågan borde, enkelt uttryckt, integreras med högerens idéer om radikal decentralisering, marknadens överlägsenhet och äganderätterns avgörande betydelse.

HÖGSKATTESTATEN OCH POLISBRIST

Det finns ett jäsande missnöje i Sverige. Men det är ett missnöje som egentligen inte kanaliseras av någon politisk aktör på riksplånet. 96 procent av landets ledande kommunalpolitiker anser att det råder polisbrist (Kommunaktuellt 14/11). Brottsförebyggande rådets tf generaldirektör Jan Andersson kommenterar:

"Om alla önskemål skulle tillgodoses handlar det om mellan 200 000 och 300 000 poliser, jämfört med dagens 16 000. Det är absurt."

Ser man saken så återstår bara att finna sig i det

"Göran Perssons mensjevnik-regering förvaltar i dag Vasaarvet med stolthet och betydande skicklighet."

rådande eländet. Inget politiskt part kan väl gärna kräva 300 000 nya poliser, eller hur?

Det är dags att vägra spela med, och att i stället välta schackbrädet över ända. Det handlar om att visa hur problemet egentligen ser ut och vad som skulle kunna göras åt det.

Nycentralismen, högskattestaten och polisbristen hör ihop. Det borde påtalas. Högskattestaten berövar medborgarna makten genom att begränsa deras ekonomiska handlingsutrymme. Därmed tvingas de förlita sig på den service som högskattestaten eventuellt levererar. Högskattestatens prioriteringar görs långt ovanför våra huvuden. Resultatet kan beskådas inom område efter område. Polisbristen är ett av många symtom på sjukan. Staten sväller, men förmår inte sköta det som antas vara kärnuppgifterna.

Jag vet att det anses mossigt att ta upp saken och att poliserna själva avskyr blotta tanken, men hade inte den gamla svenska modellen med kommunala konstaplar en del fördelar? Nog ligger det en poäng i att medborgarna får ett ökat inflytande över ordningen på orten där de bor?

Prioriteringarna skulle kunna göras av de närmast berörda. Många tycker kanske, till skillnad från Jan Andersson på BRÅ, inte att det är absurt att betala extra för lag och ordning eller, ännu hellre, att använda befintliga skattemedel annorlunda.

Så fungerar det förresten redan. Vaktbolagstjänster köps in runtom i landet. Det tråkiga är väl bara att man samtidigt måste betala skatt för de statliga poliser som man kanske aldrig kommer att få någon nytta av.

Att privata företag träder in när staten missköter sig är annars varken konstigt eller beklagansvärt. Vi bör ta tillvara den kompetens och de resurser som finns inom näringslivet. Precis som kättare för tjugo år sedan vågade hävda att daghem kanske skulle kunna vara privata finns det i dag anledning att undersöka vad vi kan lära oss av den enskilda sektorn när det gäller ordningsproblem.

Professor Bruce Benson har i en rad böcker och artiklar hävdat att minskningen av brottsligheten i USA under 90-talet i rätt stor utsträckning hade att göra med privata initiativ som grannsamverkan, bättre lås och inbrottslarm, samt olika sorters tjänster som levereras av den växande floran av säkerhetsföretag. I USA finns det dessutom exempel på hur polisen har lärt sig av erfarenheterna i den snabbt växande privata ordningssek-

torn. Det är kanske inte så förvånande. På liknande sätt tycks kommunala lärare här i Sverige ha snappat upp ett och annat genom studiebesök på friskolor.

Dagens problem finns inte bara i glesbygd. Även medborgarna i storstäder som den kungliga huvudkommunen har anledning att vara rasande. Grundläggande frågor måste ställas.

Sergels torg i Stockholm har i många år varit en uppsamlingsyta för sopor och kriminella. Bara ett par hundra meter därifrån finns ett annat torg dit allmänheten har tillträde; NK: s entréhall. Där är det välstädat och lugnt.

Den mest uppenbara skillnaden mellan de två platserna är annars att NK är privatägt medan torget är kommunalt. Det spelar uppenbarligen viss roll. Med privat ägande följer intresse av att hålla ordning och dessutom ansvar, resurser och befogenheter. Det betyder inte att varuhuset är oberoende av sådant som statliga domstolar och poliser. Men Nordiska Kompaniet tycks i alla fall kunna hantera många vardagliga ordningsproblem på egen hand.

Är det utopiskt att tänka sig en situation där fler offentliga rum har större likheter med NK:s entréhall än med Sergels torg? Kanske, men jag tror inte det. Ärligt talat, nog

borde det finnas åtminstone något att lära av dem som har varit framgångsrika där andra har misslyckats så grundligt?

Här är tre krav som borde ställas:

1. Ökat lokalt självbestämmande som öppnar för medborgarnära prioriteringar och lokalt anpassade lösningar.
2. Större ekonomiska möjligheter att anlita den privata sektorns överlägsna tjänster.
3. Privatisering av det offentliga rummet.

Dessa tre komponenter skulle kunna utgöra stommen i en politik som har förutsättningar att leverera något som människor i dag efterfrågar mer än kanske något annat:

Trygghet för liv och egendom.

Inte bara det – politiken skulle också vara en del i en strävan efter ett annat Sverige. Ett Sverige där mångfald, egenmakt och lokalt självbestämmande ersätter presidentstyre och nycentralism.

Per Ericson (per.ericson@svd.se) är ledarskribent i Svenska Dagbladet.

**”Makten centraliseras.
Individen är kommunens
skatteobjekt. Kommunen är
riksdagens dräng. Riksdagen
är regeringens transport-
kompani. Och statsråden
är statsministerns
sällskapsdamer.”**